

Immaterieel erfgoed: verslag van de bijeenkomst in het Spoorwegmuseum

Sinds de Nederlandse regering heeft aangegeven dat Nederland van plan is de UNESCO conventie voor het immaterieel erfgoed te ratificeren, heeft het Nederlands Centrum voor Volkscultuur en Immaterieel Erfgoed allerlei activiteiten ondernomen gericht op informatie en bewustwording. In Nederland zijn er heel veel organisaties die zich inzetten om een eigen traditie levend te houden. Hoe kan de UNESCO conventie hen daar bij helpen? Wat kunnen de organisaties zelf bijdragen? Op 19 maart organiseerde het Nederlands Centrum voor Volkscultuur in het Spoorwegmuseum in Utrecht een bijeenkomst, die vooral bedoeld was voor de mensen uit de praktijk. Voor organisaties die er over denken om een eigen traditie voor de immaterieel erfgoedlijst voor te dragen en willen weten wat er zoal bij komt kijken.

Mensen zetten zich in voor een traditie omdat ze zich er mee verbonden voelen. Ze steken er vaak heel wat tijd in. Om die mensen gaat het UNESCO. In de conventietekst staat namelijk met zoveel woorden dat de plaatselijke gemeenschappen intensief betrokken moeten worden bij het beheer van het eigen erfgoed.

Hoe geef je dit vorm in de praktijk? Beleid maken, wereldwijd en nationaal, is één ding. Maar hoe vertaal je het naar het plaatselijk niveau, zeker als je zoveel verwacht van al die plaatselijke organisaties? Wat wordt er precies van hen verwacht? En wat hebben die plaatselijke organisaties er zelf aan, hebben ze er zelf ook wat mee te winnen? Of kost het alleen maar heel veel tijd en moeite? Zoals Ineke Strouken het in haar openingswoord formuleerde: 'Het doorgeven van jullie passie deden jullie natuurlijk al. Ook zonder de UNESCO conventie zorgen jullie ervoor dat jullie traditie niet verdwijnt. De UNESCO conventie is echter een kans. De erkenning als immaterieel erfgoed geeft een traditie glans en status. Deze zal deuren openen en het zal daardoor gemakkelijker worden de traditie levend te houden.'

Studiedag

De praktijk van de UNESCO conventie was de insteek van de bijeenkomst in Utrecht. Het programma bestond uit drie lezingen in het ochtendprogramma. Riet de Leeuw, van het ministerie van OCW, vertelde over de stand van zaken met betrekking tot de Nederlandse ratificatie van de UNESCO conventie. Albert van der Zeijden en Ineke Strouken, beiden verbonden aan het Nederlands Centrum voor Volkscultuur en Immaterieel Erfgoed (VIE), vertelden over wat plaatselijke organisaties kunnen doen: wat wordt er van hen verwacht, hoe kun je het zelf invulling geven? Vervolgens werden twee praktijkvoorbeelden behandeld en kwamen de organisaties zelf aan het woord. Eerst Paul Bastiaansen, van het Bloemencorso in Zundert. Vervolgens Pieter Bult die een voorbeeldproject van de Hindelooper cultuur toelichtte. In het middagprogramma gingen de groepen vervolgens zelf aan de slag, in kleine groepjes. Hen werd gevraagd om na te denken over een safeguardingsplan van de eigen traditie, één van de zaken waar UNESCO om vraagt.

Tekst Nederlands Centrum voor Volkscultuur en Immaterieel Erfgoed
Foto's Jan Stads, Nationale Beeldbank



Nieuwjaarsduik in Scheveningen

De stand van zaken nationaal

Nationaal is de goedkeuringswet en memorie van toelichting inmiddels gereed. Nederland zal dus in principe gaan ratificeren, zo vertelde Riet de Leeuw, die als beleidsambtenaar verbonden is aan het ministerie van OCW. Het vorige kabinet had zich hier al voor uitgesproken, bij monde van minister Plasterk, die op 1 december 2009 in een brief aan de Tweede Kamer liet weten dat Nederland 'partij wil worden van deze conventie'. Volgens Plasterk sluit het voornemen aan bij nieuwe opvattingen over cultureel erfgoed. Plasterk plaatste het allemaal in de behoefte aan ankerpunten in een globaliserende samenleving. En aan de behoefte om cultureel erfgoed letterlijk 'tot leven te brengen', iets dat weer

spoort met de wens van het kabinet om zoveel mogelijk mensen bij cultuur te betrekken.

Het nieuwe kabinet en de nieuwe staatssecretaris voor cultuur, Halbe Zijlstra namen het voornemen van het vorige kabinet over. Het immaterieel erfgoed zal een belangrijke plaats krijgen in de hoofdlijnen van het Cultuurbeleid. Volgens Riet de Leeuw staat immaterieel erfgoed dicht bij mensen en geeft het vorm aan identiteit. Verder noemt ze het belangrijk om goede manieren van overdracht te vinden: het gaat erom immaterieel erfgoed door te geven aan toekomstige generaties. Dit impliceert een dynamische opvatting van erfgoed. Erfgoed ligt niet voor eens en voor altijd

vast, maar krijgt steeds opnieuw zin en betekenis in het praktisch handelen van mensen.

Hoe Nederland in de praktijk de implementatie van de conventie zal aanpakken, moet nog nader worden uitgewerkt. Een verplichting op nationaal niveau is dat Nederland één of meer inventarissen samenstelt van immaterieel erfgoed op het grondgebied van de staat. Deze inventaris is bedoeld als instrument om het immaterieel erfgoed zichtbaar te maken, voor bewustwording van het belang van immaterieel erfgoed en voor het waarborgen voor de toekomst. De Nederlandse regering wil aansluiten bij de UNESCO

Safeguards is het doorgeven van liefde, kennis en vaardigheden van een traditie aan volgende generaties.

verplichting dat zoveel mogelijk wordt samengewerkt met de plaatselijke gemeenschappen. Bij het samenstellen van de nationale inventaris streeft OCW naar een brede benadering door middel van voorstellen of voordrachten van onderop. Daar hoort ook een goed safeguardingsplan bij. Het is de bedoeling dat de nationale inventaris wordt ontsloten via een gebruikersvriendelijke (*online*) inventaris. Behalve de plaatselijke gemeenschappen zullen ook (nationale) experts bij de samenstelling van de lijst worden betrokken. Deze deskundigen moeten waken voor de kwaliteit.

Onderzoek naar beleid bij provincies en gemeenten

Ter voorbereiding van de ratificatie heeft OCW ook al geïnventariseerd welk beleid gemeenten en provincies nu al hebben op het terrein van het immaterieel erfgoed. Dit onderzoek is verricht door bureau Berenschot. Door het cultuurparticipatiebeleid van OCW, waarin volkscultuur één van de peilers is, hebben provincies en

gemeenten al wat bekendheid met het beleidsveld gekregen. De kennis van het UNESCO verdrag blijkt echter bij de meeste provincies en gemeenten nog heel beperkt. Er zijn geen overheden die al bezig zijn met het inventariseren van immaterieel erfgoed. Ook wordt er vaak nog weinig budget voor uitgetrokken. Beleidsdoelstellingen zijn vaak: het bevorderen van sociale cohesie of de versterking van de eigen lokale identiteit. Maar volgens Riet de Leeuw is het beleid nog nauwelijks gericht op de overdracht van kennis en tradities aan volgende generaties. Opvallend noemt ze nog dat grote gemeenten liever niet geassocieerd worden met de term folklore en immaterieel erfgoed een uitstekende vervangende term vinden. Gemeenten en provincies die een eigen karakter willen cultiveren, zetten vaak in op de streekcultuur. In algemene zin is er overigens twijfel over de rol van overheden. Zo hebben sommigen twijfel of het wel een overheidstaak is om tradities in stand te houden. Riet de Leeuw legt de nadruk op het bedenken van strategieën voor het doorgeven van tradities.

Vragen en discussie

De voordracht van Riet de Leeuw riep in de zaal veel vragen en ook discussie op. Enerzijds meer principiële vragen, maar anderzijds ook: wat kunnen de organisaties zelf doen om invulling te geven aan de conventie? Wat komt er bijvoorbeeld op de lijst en wat niet? Nederland kent vele duizenden tradities, 'misschien wel honderdduizend. Komen alleen de tradities op een lijst waar een organisatie zich voor inzet? De Leeuw ziet een speciale taak voor deskundigen om de evenwichtigheid en de diversiteit van de lijst te bewaken. Volgens Vincent Wintermans, van de Nationale UNESCO commissie, vraagt de conventie alleen om diversiteit en is voor de overheid deze diversiteit dus belangrijker dan de afzonderlijke elementen.

Rob van de Laar, van het Carnavalsmuseum in Den Bosch, vroeg naar de voordelen van op een lijst te komen. Hij ziet ook mogelijke bedreigingen, zoals bijvoorbeeld commercialisering en fossilisering van de traditie. Verder vraagt hij aandacht voor de rol van archieven en musea. Musea, zoals zijn eigen carnavalsmuseum, beschikken over heel veel kennis over de geschiedenis. Plaatselijke carnavalsorganisaties doen er dus verstandig aan om met dergelijke instellingen samen te werken.



Koninginnedag

Bea Tilanus, van de Jonkheid in Mheer voelde zich als een kleine mug, waarop nu een groot kanon wordt afgeschoten. 'Wij zijn een kleine vrijwilligersorganisatie. Wat komt er nu weer op ons af vanuit Den Haag en zelfs Parijs?' Plaatsing op de internationale lijst brengt veel papierwerk met zich mee, zo vreest ze. Jaarlijks dient in een rapport te worden beschreven hoe het met de 'safeguarding' staat. Dat kunnen de kleine organisaties niet alleen! Ze vindt het een goed idee om steun te zoeken bij vergelijkbare plaatselijke organisaties, zoals bijvoorbeeld de heemkundekringen, die je kunnen helpen bij het uitzoeken van de geschiedenis. In sommige andere opzichten is de Jonkheid juist weer heel ver: 'de allersterk-

ste kant van de traditie in ons dorp is de rol die jongeren spelen, daarvan zouden andere organisaties veel kunnen leren die juist moeite hebben jongeren te vinden.'

Marjan Zoet, van de traditionele sporten en spelen, voegt er aan toe dat de organisaties al hun werk doen uit idealisme en dat ze al de tijd die ze er insteken voor eigen rekening doen. Volgens Ineke Strouken biedt de conventie kansen juist voor kleine organisaties. Het kan bijvoorbeeld de organisaties makkelijker maken om medewerking te krijgen van de gemeenten. En: het label immaterieel erfgoed levert respect en waardering op. Het VIE zal de organisaties zo goed en zo praktisch mogelijk ondersteunen.



Zomercarnaval Rotterdam

Inventariseren en documenteren

Volgens Ineke Strouken biedt de conventie niet alleen als voordeel dat het label immaterieel erfgoed respect en waardering oplevert, waardoor bij de gemeenten ineens deuren voor je open gaan. De conventie dwingt je ook om na te denken over je eigen immaterieel erfgoed en wat je er aan kunt doen om jouw traditie levend te houden voor de toekomst. Het opzetten van zo'n strategie kost natuurlijk tijd en energie en niet iedere organisatie zal deze kans daarom meteen aangrijpen. Anderen zien juist wel kansen en mogelijkheden en ze is blij dat er al zoveel organisaties aanwezig zijn. Ineke Strouken ziet het maken van een safeguardingsplan als een leerproces, waarin de organisaties de stap maken van praktische organisatie naar erfgoedzorgdrager. Door het maken van een

plan, presenteer je je als een organisatie die zich in wil zetten voor zijn erfgoed.

Bij het maken van een safeguardingsplan, past allereerst het in kaart brengen van de traditie. Daarover ging de lezing van Albert van der Zeijden van het VIE. Voor UNESCO staat inventariseren altijd in dienst van safeguarden. Voordat je iets kunt doorgeven, moet je allereerst weten WAT je wilt doorgeven. Wat houdt jouw traditie precies in? Welke kennis en vaardigheden spelen een rol en wat houden die precies in? Als concreet voorbeeld noemde Van der Zeijden het kolven, een middeleeuwse sport die vooral in West-Friesland heel bekend is en daar verweven is geraakt met de plaatselijke streekcultuur. Bij kolven komen heel wat vaardigheden

en technieken om de hoek kijken. Om mee te doen moet je de spelregels kennen. Je moet ook de materiële elementen goed in kaart brengen: hoe moet de kolfbaan zijn ingericht, hoe ziet het slaginstrument eruit, hoe wordt het genoemd? Met sporten als kolven zijn heel wat termen en begrippen verbonden, waarvan UNESCO verlangt dat ze allemaal worden geïnventariseerd, zoals de kliek (het slaginstrument dat gebruikt wordt) of de gummi of sajjetbal. Er hangt ook een hele cultuur omheen, wat is bijvoorbeeld katje frik?

Het in kaart brengen van een traditie is ook het in kaart brengen waar *kennis* over die traditie voorhanden is. Soms is die kennis slechts in de hoofden van mensen aanwezig. Een gebruik als katje frik is vooral een levende traditie. Maar om het gebruik door te geven aan volgende generaties is het nodig om het gebruik schriftelijk te documenteren en de geschiedenis ervan uit te zoeken. Soms zijn er knelpunten, dan is een bepaalde vaardigheid of kennis nog slechts aanwezig bij een beperkt aantal personen. Dan is het des te belangrijker om die kennis ook schriftelijk vast te leggen door deze personen ernaar te vragen. UNESCO vraagt verder om ook in kaart te brengen door wie de traditie wordt beoefend, welke gemeenschap erachter staat. Tradities kunnen niet bestaan zonder mensen die ze beoefenen. Als de traditie niet meer beleefd wordt door mensen, dan is het een dode traditie.

Allerzielen als immaterieel erfgoed

Voor een belangrijk deel is het een bewustwordingsproces. Dat de eigen traditie ook erfgoed is, waard om voor te zorgen, vraagt soms om een omslag in het denken. Zelf is Van der Zeijden lid van de vereniging De Terebinth, een vrijwilligersorganisatie die zich inzet voor het behoud van begraafplaatsen. Binnen de vereniging zet hij zich in om ook het immaterieel erfgoed op de agenda te krijgen. Van der Zeijden pleit er voor dat De Terebinth zich hard gaat maken voor de traditie van Allerzielen, een traditie die zeer samenhangt met de zorg voor graven en begraafplaatsen en dus met de kerndoelstelling van De Terebinth.

Het is belangrijk om eerst de geschiedenis goed in kaart te brengen. Allerzielen is belangrijk voor mensen, omdat het beleefd wordt als een traditie die al vele generaties meegaat en daarom

ERFGOED UNESCO noemt zes aandachtspunten bij wat geïnventariseerd dient te worden:

1. **Identificatie van het betreffende immaterieel erfgoed, inclusief de plek en de gemeenschap die erbij is betrokken.**
2. **Beschrijving van het betreffende immaterieel erfgoed, inclusief de materiële en immateriële elementen die erbij horen. Onder dit punt wordt verwacht dat je ook iets over de geschiedenis vertelt.**
3. **In kaart brengen van groepen en mensen die er bij zijn betrokken: de beoefenaren, deelnemers, organisatoren, beheerders.**
4. **De toestand van het immaterieel erfgoed: levensvatbaarheid en bedreigingen die het uitvoeren in de weg kunnen staan. Ook wordt hier gevraagd naar mogelijke bedreigingen die een doorgeven naar volgende generaties belemmeren.**
5. **Informatie over hoe, wanneer en door wie dit immaterieel erfgoed is beschreven.**
6. **Verwijzing naar literatuur of naar bronnen over het gebruik.**

verweven is geraakt met de eigen culturele identiteit. Tegelijk zou het een misverstand zijn om te denken dat de traditie van Allerzielen er altijd zo uit heeft gezien zoals wij nu gewend zijn. In de Middeleeuwen werd de traditie vooral nog beoefend in de kerk: het bidden om de zielen van de overledene stond toen nog centraal. Voor De Terebinth is het belangrijk om uit te zoeken wanneer deze oude traditie het karakter kreeg van het verzorgen van de graven. Het is lang niet altijd eenvoudig om de geschiedenis te achterhalen. Mensen die zich hier en nu hard maken voor een bepaalde traditie zijn lang niet altijd deskundig om historisch onderzoek te kunnen doen. Historisch onderzoek is een vak, waarvoor je speciale vaardigheden nodig hebt. Samenwerking met anderen, zoals bijvoorbeeld historische verenigingen, archieven en musea, kan dan raadzaam zijn.

Vervolgens is het zaak om de traditie ook voor de toekomst levend te houden. Van oorsprong gaat het bij Allerzielen om een religieus gebruik. Is er in een tijd van ontkerkelijking nog wel plaats voor een traditie als Allerzielen? Of biedt deze ontkerkelijking mogelijk zelfs kansen voor een nieuwe invulling van een oud gebruik, die

breder kan zijn dan alleen het katholieke bevolkingsdeel? Je zit hier midden in de problematiek van safeguarding.

Elk immaterieel erfgoed vergt een andere aanpak

Elk immaterieel erfgoed heeft zijn eigen problemen, maar ook zijn eigen mogelijkheden en kansen. Volgens Ineke Strouken is één format daarom bijna niet te maken. In ieder geval is het volgens haar duidelijk dat immaterieel erfgoed, juist omdat het om levend erfgoed gaat, een heel andere aanpak vraagt dan het materieel erfgoed. 'Immaterieel erfgoed moet betekenis hebben voor de dragers en die betekenis moet met de tijd meegaan. Zonder mensen die het belangrijk vinden, is het afgelopen.' Nu nog richt het VIE zich vooral op het ondersteunen van erfgoed dat al gedragen wordt door een organisatie. Ze noemt het belangrijk dat ook een ondersteuning wordt opgezet voor erfgoed waarvoor nog geen organisatie is, bijvoorbeeld de levenslooprituelen (beschuit met muisjes, aansnijden van de bruidstaart), dagelijkse rituelen (normen en waarden, culinaire cultuur), de tradities van nieuwe Nederlanders (bijvoorbeeld Surinaamse tradities).

Hoe maak je jouw traditie levensvatbaar voor de toekomst? Vanuit de praktijk, heeft Ineke Strouken geprobeerd een stappenplan te maken, waarbij ze onderscheid heeft gemaakt in twee fases: de voorbereidingsfase en de uitvoeringsfase, fasen die in feite in elkaar overlopen.

De voorbereidingsfase bestaat uit:

1. de traditie en de mensen die er bij betrokken zijn in kaart brengen
2. sterkten, kansen, zwakten en knelpunten analyseren
3. nadenken over de eigentijdse betekenis

Dan komt de uitvoeringsfase, waarin de nadruk ligt op de overdracht naar volgende generaties:

4. knelpunten oplossen
5. bewustwording kweken en de traditie promoten
6. maatregelen nemen voor overdracht van liefde, kennis en vaardigheden

Als voorbeeld noemt Strouken de traditie van het Driekoningen-zingen in Midden-Brabant. Sterke punten zijn: het heeft een boeiende geschiedenis, die vaak al goed gedocumenteerd is in bijvoorbeeld schilderijen uit de zeventiende eeuw. En het is een aansprekende traditie. Kinderen verkleden zich graag als koning en het is heel spannend om in het donker met een lichtje door de straten te lopen.

Zwakke punten zijn dat mensen vaak het verhaal niet meer kennen (secularisatie!) en dat ouders hun kinderen niet meer 's avonds alleen over straat durven laten gaan. Een ander probleem is dat kinderen genoeg eigen geld hebben om snoep te kopen, waarom zouden ze dan nog de moeite nemen om er voor te zingen? Dat zijn de sterke en zwakke punten van de Driekoningen traditie. Waar liggen de kansen? Volgens Strouken is de kernboodschap nog steeds actueel: namelijk het geven aan de armen.

Een safeguardingsplan bestaat uit:

- een sterke / zwakte analyse van de traditie
 - een plan met maatregelen om de traditie levensvatbaar te houden
1. Wat is sterk aan het immaterieel erfgoed?
 2. Wat zijn de zwakten / knelpunten?
 3. Wat zijn nieuwe kansen?
 4. Welke bedreigingen zijn er?
 5. Hoe gaat de organisatie de knelpunten oplossen?
 6. Hoe gaat de organisatie de kansen benutten?
 7. Hoe kunnen nieuwe deelnemers / participanten geworven worden?
 8. Is de traditie interessant genoeg voor jongeren? Hoe kan de organisatie de traditie interessanter voor de toekomst maken?
 9. Welke activiteiten moeten ontwikkeld worden om de traditie door te geven aan volgende generaties? En hoe denkt de organisatie dat aan te pakken?
 10. Stappenplan voor het opzetten van de erfgoedzorg.



Allerzielen in Tilburg

Ineke Strouken noemt het de taak van elke beheerder om na te denken over de hedendaagse betekenis van zijn erfgoed. Vroeger gingen de veranderingen min of meer vanzelf. Nu moet je je daarin actiever opstellen. Ze noemt als voorbeeld het Sint Maartens Beraad, dat in Utrecht een daklozenmaaltijd organiseert. Dat past prima bij Sint Maarten, die een zwak had voor de armen. Ook leggen ze in Utrecht een link met de mantelzorg, door de uitreiking van de mantel van Sint Maarten aan iemand die zich daar bijzonder voor heeft ingezet.

Het levert soms verhitte discussie op. Sommigen vinden dat een traditie puur moet blijven, authentiek. En dus niet al te veel veranderingen kan verdragen. Maar daarmee loop je volgens Strouken het risico dat een traditie musealiseert, slechts nog geschiedenis is. Volgens Strouken is de kracht van heel veel oude feesten juist dat ze altijd zijn meegegaan met de tijd. Zo heeft Sinterklaas zich ontwikkeld van heiligenfeest in de Middeleeuwen, naar kinder-

feest in de zestiende eeuw. En terwijl hij in de negentiende eeuw nog vaak de boemanrol vervulde, heeft hij zich in de jaren vijftig en zestig van de twintigste eeuw ontwikkeld tot een kindervriend. Het verklaart het succes van Sinterklaas. Veranderingen laten zich niet van bovenaf opleggen. Het is daarom, volgens Strouken, altijd belangrijk om goed op de hoogte te zijn van de historische ontwikkeling. Maar immaterieel erfgoed is levend en dynamisch en altijd volop in ontwikkeling.

Overdracht naar volgende generaties

Sterkten moet je uitbuiten. Kansen moet je benutten. Zwakten en knelpunten moet je oplossen. Bedreigingen moet je ombuigen. Als mensen het verhaal niet meer kennen, dan moet je het verhaal opnieuw vertellen. Als ouders hun kinderen niet meer over straat durven laten gaan, dan moet je bijvoorbeeld volwassen groepen laten meelopen of de politie vragen een oogje in het zeil te houden.

Bij de kansen moet je altijd nadenken of de kern een hedendaagse betekenis heeft. Hoe kun je de kern van je boodschap een draai geven die aansluit bij wat voor mensen hier en nu van betekenis is? Ze noemde nogmaals het Driekoningenzingen: kun je het gebruiken om arme kinderen in de derde wereld te helpen of de kas van de vereniging te spekken?

De volgende fase is het vergroten van het draagvlak en dat doe je volgens Strouken door bewustwording en promotie. Vaak gaat het om een lange weg. Mensen moeten er weer trots op worden en het willen koesteren. Eerst moet je de eigen club bewust maken



Bloemencorso in Zundert

van het belang. Vervolgens kun je mensen proberen te winnen door middel van ambassadeurs die enthousiasme kunnen opwekken. Probeer draagvlak te verwerven binnen de plaatselijke gemeenschap, de lokale pers, de plaatselijke middenstand, burgemeester en wethouders. Educatie op scholen hoort zowel bij bewustwording als bij overdracht naar volgende generaties.

Bij overdragen hoeft het niet alleen te gaan van oud naar jong. Strouken: 'Een constante toestroom van ouderen is ook goed.'

Voor sommige tradities kan het aanbevolen zijn om juist ervaren mensen aan te trekken. Dat geldt met name voor traditionele ambachten als paeremessnijden of het Hindelooper schilderwerk, waar je je met name zou kunnen richten op mensen die al over bepaalde ambachtelijke vaardigheden beschikken.

Verder is het volgens Strouken altijd van belang om eerst goed in kaart te brengen hoe de overdracht nu al gebeurt. Als dat nu vooral gebeurt op school, zoals bijvoorbeeld bij het Driekoningenzingen of het Sint-Maartenzingen, dan kun je die overdrachtvormen proberen te versterken. Leerkrachten kun je voorzien van lesmateriaal. Een lokale omroep kun je vragen om een competitie te organiseren en die live uit te zenden. Maar ook bibliotheken, muziekscholen, de plaatselijke middenstand, of de ouders zelf kunnen een rol spelen. Belangrijk is volgens Strouken dat voor jezelf duidelijk moet zijn welk doel je wilt bereiken en je activiteiten daarop toe te snijden. Wil je dat er meer mensen op afkomen of juist niet? Wil je kennis over een bepaalde vaardigheid overgedragen? Wil je meer vrijwilligers aan je binden? Het vergt allemaal een eigen benadering. Safeguarden is een proces. Het hoeft niet allemaal tegelijkertijd, het kan stapje voor stapje.

Living human treasure

In het middagprogramma werden enkele voorbeelden en projecten door de organisaties zelf gepresenteerd. Paul Bastiaansen vertelde over het Bloemencorso in Zundert. Pieter Bult en Rob Busquet vertelden over een samenwerkingsproject in Hindeloopen, om de plaatselijke Hindelooper cultuur veilig te stellen voor de toekomst.

Rob Busquet liet een prachtige, door hem gemaakte film zien, waarin de Hindelooper schilder Gauke Bootsma centraal stond, die zelf overigens ook in de zaal aanwezig was. Hindeloopen kan bogen op een rijke cultuur, die onder meer tot uiting komt in een eigen dialect, een specifieke klederdracht, maar ook in de karakteristieke Hindelooper schilderkunst. Deze Hindelooper schilderkunst is een ambacht met een rijke geschiedenis. Probleem is: er zijn nog maar heel weinig mensen die het vak beheersen en hoe kun je de kennis en liefde op een nieuwe generatie overdragen? Het zelfde probleem speelt ook in Zeeland, waar het paeremes

maken een ambacht is met een lange traditie. De huidige generatie ambachtslieden wordt echter ouder en er staan nog niet onmiddellijk opvolgers in de startblokken.

De kracht van het project in Hindeloopen is dat veel organisaties mee doen, zoals onder andere het Museum Hindeloopen, het Schaatsmuseum en de plaatselijke volksdansgroep Aald Hielpen. Ook probeert men de plaatselijke bevolking erbij te betrekken. In de voordracht van Pieter Bult lag nog vooral de nadruk op het documenteren van de geschiedenis, die inderdaad bijzonder rijk is. Maar hoe kunnen we de kracht van de traditie in het heden vertalen zodat ook nieuwe generaties zich aangesproken voelen? Met zijn film wil Rob Busquet de rijke traditie in kaart brengen. Hij heeft mensen in beeld willen brengen met een passie. Het gaat niet zomaar om het overdragen van kennis over een ambacht. Het gaat om overbrengen van de wil om het niet verloren te laten gaan. Wereldwijd heeft UNESCO het 'living human treasure' programma ontwikkeld, waar meesterambachtslieden hun kennis en passie overdragen in de vorm van workshops. Is het een manier om ook in Nederland na te volgen?

Corso met de paplepel

Waar in Hindeloopen de overdracht een probleem is, lijkt het bij het Bloemencorso in Zundert wel vanzelf te gaan. Volgens Paul Bastiaansen wordt het corso in Zundert met de paplepel ingegoten. Bij de geboorte van zijn dochter kreeg ze twee kleine lashandschoenen cadeau, en een hamer. Hij wilde er maar mee zeggen: als je in Zundert geboren wordt, dan ben je voorbestemd om mee te doen.

Het bloemencorso in Zundert wordt georganiseerd door de gelijknamige stichting, daarbij geholpen door de buurtschappen, de bloemencommissie en de stichting Corsief. Op de vraag: wat is dan jullie beleid, liet hij een lege dia zien. Het stichtingsbestuur heeft geen beleid, zo vertelde Bastiaansen. Vervolgens vertelde hij een wervelend verhaal over alle activiteiten die zoal werden ondernomen. Van het kindercorso dat in de marge van het grote corso wordt gehouden en dat jaarlijks meer dan duizend kinderen trekt, tot de kinderuurtjes in de tent, die niet alleen gericht zijn om de kinderen al vroeg vertrouwd te maken met het corso maar ook om

Op de bijeenkomst in het Spoorwegmuseum in Utrecht, was er ook een voordracht van twee jongeren vertegenwoordigers bij de UNESCO. Zij hadden onderzoek gedaan naar hoe jongeren tegen immaterieel erfgoed aankijken. Om jongeren er bij te betrekken, begonnen ze niet met een of andere saaie definitie. Daar zijn jongeren niet in geïnteresseerd. Ze wilden het de jongeren zelf laten ontdekken. Leerlingen kregen de opdracht om hun eigen immaterieel erfgoed te fotograferen en er hun verhaal bij te vertellen. De één maakte een foto van zijn favoriete sport voetbal. De ander had speciale herinneringen aan zeilen op de Zwarte Brekken in Friesland. Nog weer een ander liet een foto zien van het bruiloftsfeest van zijn neef in Soedan. Voor nog weer anderen was het geloof belangrijk.

De jongeren denken bij immaterieel erfgoed vooral aan familie, vriendschap en omgeving. Dat is volgens de jongeren vertegenwoordigers van UNESCO het belangrijkste resultaat van hun onderzoek. Hoe kun je hier als immaterieel erfgoedorganisatie bij aansluiten? Wat kun je eruit leren? Met welke onderwerpen en met welke taal kun je jongeren bereiken?

de ouders de vrije hand te geven om aan de eigen wagen te kunnen werken. Bastiaansen noemde ook de Corsoacademie, die onder andere cursussen lessen voor kinderen en cursussen voor ontwerpers in spe organiseert. Ook is een lespakket in ontwikkeling, speciaal voor de basisschool. Bastiaansen benadrukte vooral praktisch te zijn. Laat het verleden niet als een last op je schouders rusten maar juist fungeren als inspiratiebron. Volgens Bastiaansen moet een traditie zich steeds weer vernieuwen om aansprekend te blijven en dan moet je niet al te rigide aan de traditie willen blijven vasthouden. Een traditie moet je volgens hem niet hoeden, maar koesteren, dat vindt hij een betere term.

Wel noemt Bastiaansen het belangrijk om de traditie op een voetstuk te zetten. Laat zien dat het iets bijzonders is, om trots op te zijn. In Zundert hebben ze met het boek *Het geheim van Zundert* een monumentje voor het bloemencorso op willen richten. Niet door de geschiedenis van het corso vast te leggen, hoe belangrijk ook. Maar door de jaarcyclus vast te leggen en te laten zien met hoeveel passie en enthousiasme de mensen uit Zundert het hele jaar door aan hun bloemencorso werken. Daar is waar het volgens Paul Bastiaansen om gaat: het overdragen van een gevoel en van een passie. ▶